

Discussie over C.L. Ebeling, *Semiotaxis*. Over theoretische en Nederlandse syntaxis

De betekenis en interpretatie van *Semiotaxis*

RONNY BOOGAART EN EGBERT FORTUIN*

Semiotaxis van C.L. Ebeling (2006) werd in *Nederlandse Taalkunde* al besproken door A.M. Duinhoven (2007), die vooral inging op de theoretische uitgangspunten van Ebeling en het door hem gebruikte notatiesysteem. Vanwege de beperkte omvang van een boekbespreking kon Duinhoven slechts een paar van de vele onderwerpen die Ebeling aan de orde stelt, in meer detail behandelen. Gezien de veelzijdige inhoud van *Semiotaxis*, bleef er dan ook voldoende ruimte om in de rubriek Discussie nogmaals aandacht te vragen voor dit werk. Een aantal auteurs werd gevraagd te reageren op Ebelings analyse van een specifiek probleem uit de Nederlandse grammatica. De gekozen onderwerpen waren uiteindelijk de volgende: het lidwoord en lidwoordloosheid (Ina Schermer), de betekenis(sen) van het voltooid deelwoord (Els Elffers), de valentiestructuur van werkwoorden (Timothy Coleman) en grammaticaal geslacht/genus (Andries van Helden); Henk Verkuyl las op ons verzoek *Semiotaxis* met de bril van een logisch-semanticus. De vorm van deze rubriek gaf ons bovendien de mogelijkheid om in een afsluitende bijdrage Ebeling zelf op zijn critici te laten reageren. In deze inleiding schetsen we eerst de historische en theoretische achtergronden van *Semiotaxis* en vatten we de bijdragen aan de Discussie kort samen.

In 1954 schreef Carl Ebeling, vanaf 1955 hoogleraar Slavische taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam, zijn eerste artikel waarin hij zijn ideeën over syntaxis formuleerde: “On the semantic structure of the Russian sentence” – onder andere geïnspireerd door de Deense taalkundige Otto Jespersen, de Franse structuralist Martinet en het werk van Amerikaanse structuralisten als Bloomfield en zijn volgelingen zoals Eugene Nida.¹ Voor iemand die zelf in Harvard was gepromoveerd bij Roman Jakobson waren de denkbeelden van het Europese maar ook het Amerikaanse structuralisme natuurlijk bekend. Zowel de op vorm gerichte benadering van syntaxis, kenmerkend voor het Amerikaans structuralisme, als de nadruk op semantiek, typisch voor Europese structuralistische benaderingen, spelen een grote rol in Ebelings visie op syntaxis.

* LUCL, Faculteit der Geesteswetenschappen, Universiteit Leiden. E-mail: R.J.U.Boogaart@hum.leidenuniv.nl, E.Fortuin@hum.leidenuniv.nl. Met dank aan Andries van Helden voor zijn commentaar op een eerdere versie van deze inleiding.

1 Toen er in 1960 een aparte leerstoel kwam voor de Slavische letterkunde werd Carl Ebeling hoogleraar Baltische en Slavische taalkunde. In 1985 ging hij met emeritaat.

In 1954 verwoordt Ebeling zijn visie op de taak van de syntacticus als volgt: "A description of the linguistic utterance, if it is to be thorough, must contain an analysis of the utterance into elements out of which it is constructed (sentences, word groups, word morphemes, etc.) and, moreover, it should indicate the arrangement of these elements within the utterance." (Ebeling 1954: 207) In het artikel benadrukt Ebeling dat een talige uiting zowel een vormkant heeft ('expression') als een betekenis-kant ('content') en stelt hij dat "[w]e are convinced that in treating the question of arrangement we must sharply distinguish between the two planes of expression and content" (1954: 208). In zijn syntactische analyse gaat Ebeling vooral in op een beperkt aantal typen van inhoudelijke (semantische) relaties die volgens hem een rol spelen in de structuur van semantische constructies (waarbij hij in het bijzonder ingaat op het Russisch). Daarbij speelt de referentialiteit van de talige vormen steeds een belangrijke rol: "[W]hen two or more elements of meaning are in a given instance meant to be applied to the same portion of reality, they are "parallel"; when applied to different portions of reality they are "divergent". Example of parallelism: *red rose*." (1954: 211). Hoewel men in taal de kleur (*red*) en de drager van de kleur (*rose*) kan opsplitsen, verwijst *red rose* naar één entiteit die zowel rood als roos is. In 1954 geeft Ebeling nog geen voorbeeld van divergentie, maar daarvoor kan men een beroep doen op later werk. In 1978 en 2006 bespreekt hij bijvoorbeeld combinaties als *the boy's bicycle* (1978: 103; 2006: 268-273). Deze combinatie verwijst naar één object, namelijk een fiets die gekarakteriseerd wordt door de bezitsrelatie met een jongen, maar van een fiets kan niet worden gezegd dat deze het kenmerk 'boy' heeft. Anders gezegd, de referent van *bicycle* is dezelfde als die van de hele constructie (*bicycle* is parallel met *the boy's bicycle*), maar *the boy* is divergent met *bicycle*.

Een andere syntactische relatie waarbij parallelie en divergentie een belangrijke rol spelen is de relatie tussen wat men traditioneel het subject en het predikaat noemt en die Ebeling analyseert in termen van een zogenaamde nexusrelatie. Hij geeft onder andere als voorbeeld een zin met een koppelwerkwoord, namelijk *the shirt is black*. Ebeling stelt daarover dat "[w]hen in a combination of two elements of meaning the members are parallel to each other but not parallel to the combination as a whole, we propose to use Jespersen's term "nexus"(...)" (1954: 211). Om deze analyse te begrijpen moeten we *the shirt is black* vergelijken met *black shirt*. Waar *black shirt* een instructie geeft aan de hoorder om de referent van *black shirt* te zoeken, doet *the shirt is black* meer. In het laatste geval gaat het om, zoals Ebeling dat meer dan 50 jaar later in *Semiotaxis* verwoordt, "een stukje wereld met een temporele dimensie waarvan een mentale afbeelding tot stand komt doordat één en hetzelfde bestanddeel ervan tweemaal wordt afgebeeld, telkens met andere eigenschappen" (Ebeling 2006: 152). Ebeling lijkt dus te stellen dat de temporele dimensie die aanwezig is in *the shirt is black* maakt dat datgene wat door het zelfstandig naamwoord (*the shirt*) of het adjectief (*black*) wordt uitgedrukt niet parallel is met het geheel (*the shirt is black*).

Een andere term die Ebeling in 1954 invoert om de relatie tussen betekenissen van vormen te beschrijven is 'limitatie': "[W]henever an element of meaning A occurs in a given sentence that also contains an element B, and the applicability of A is restricted by B (in other words: the number of portions of reality to which A can be applied is smaller than it would be when B were not present), then we speak of "limitation": A is limited by B. Examples: *red rose* (mutual limitation), *finger-ring* (unilateral limitation)" (1954: 211).

Alle genoemde ideeën over syntactische relaties (parallellie, nexus, limitatie) zullen een belangrijke rol blijven spelen in Ebelings latere werk.²

Ebeling gebruikt een eigen notatie om dergelijke semantisch-syntactische relaties weer te geven. Hiermee staat Ebeling in de traditie van taalkundigen als Louis Hjelmslev, Otto Jespersen, maar toch ook in de traditie van de logisch empiristen zoals Rudolf Carnap die aan het begin van de twintigste eeuw de nadruk legden op het belang van een heldere, logische wetenschappelijke taal of metataal.

Vanaf 1954 heeft Ebeling zijn denkbeelden verder uitgewerkt. Eerst in 1978 in zijn magnum opus *Syntax and Semantics. A Taxonomic Approach* (SS). In dit boek formuleert Ebeling een alomvattende theorie over syntaxis met voorbeelden uit het Engels en andere talen, waaronder het Russisch, Frans en het Georgisch. *Syntax and Semantics* heeft een sterk geformaliseerd karakter. Ebeling presenteert in dit werk een model van taal als “a set of hypotheses based on the accumulated experience of some generations of linguists” (SS: 14). Dit model omvat een taxonomische (structuralistische) component en een grammatica, die soms generatieve component wordt genoemd (SS: 500). Hiernaast geeft Ebeling een zogenaamde *discovery procedure*, die het grootste deel van het boek bestrijkt. Deze *discovery procedure* is een algoritme voor het toekennen van een structuurbeschrijving in termen van de taxonomische component aan alle “attested and elicited acceptable utterances of all languages” (SS: 35). Aan de *discovery procedure* worden validiteitseisen gesteld (met name uniqueness, universality, SS: 40) maar de procedure heeft altijd een voorlopige status (evenals het model): nieuwe resultaten kunnen op elk moment leiden tot verwerping en bijstelling.

Het gebruik van een *discovery procedure* in een taalkundig werk weerspiegelt waarschijnlijk deels de invloed van de informatica in de periode dat Ebeling zijn boek schreef. Ebeling was ook goed bekend met de hoge formalisatiegraad van de modellen uit de Oost-Europese mathematische linguïstiek, die consistentie en eenduidigheid moesten waarborgen (zie Van Helden 1993 voor een beschrijving). De formalisatie werd door veel taalkundigen gezien als een bewijs van de volwassen status van de taalwetenschap. Daarnaast kunnen we het formalisme van Ebeling beschouwen als een reactie op de Chomskyaanse taalkunde, die ook was geïnspireerd door de informatica, maar die de semantiek volstrekt buiten beschouwing liet in de syntactische analyse. Ebeling liet met het gebruik van een *discovery procedure* zien dat men niet de axioma's van Chomsky hoefde aan te nemen om een geformaliseerde en generatieve grammatica te schrijven, maar dat een taxonomische aanpak even rigide kan en moet zijn.

Het uiterst technische karakter van *Syntax and Semantics* maakte echter dat het boek voor veel taalkundigen moeilijk leesbaar was. Ebelings tweede boek, *Semiotaxis. Over theoretische en Nederlandse syntaxis* (2006), dat bijna 30 jaar later verschijnt, is onder andere bedoeld om dezelfde denkbeelden en dezelfde theorie toegankelijker te maken.³ Dat betekent overigens niet dat het boek heel lezersvriendelijk is (vgl. de kritiek van Duinhoven 2007). De structuur ervan is bijvoorbeeld lastig te doorgronden: de tekst van meer dan 500 pagina's is onderverdeeld in 159 als gelijkwaardig gepresenteerde paragrafen. Die hebben wel allemaal hun eigen titel, maar verdere aanduiding van de interne structuur ervan of van de onderlinge samenhang tussen de verschillende paragrafen ontbreekt. Wel is *Semio-*

2 In *Semiotaxis* gebruikt Ebeling overigens de term ‘convergent’ voor wat hij in 1954 ‘parallel’ noemt.

3 Het boek werd persklaar gemaakt door Adrie Barentsen.

taxis in vergelijking met *Syntax and Semantics* aanmerkelijk minder formeel; het boek bevat veel meer tekst dan formele representaties. Bovendien wordt de theorie nu geïllustreerd aan de hand van Nederlandse voorbeelden, zoals het lidwoord, het gebruik van *er*, *zich*, *elkaar*, deelwoorden, *valentie*, *hebben* versus *zijn* in de voltooid tijd, modale partikels en nog veel meer onderwerpen. Dat maakt het Ebeling mogelijk om grammaticale verschijnselen in veel meer detail en met oog voor subtiele semantische verschillen die alleen voelbaar zijn voor een moedertaalspreker, uit te werken en te analyseren. Hiermee heeft Ebeling een werk geschreven dat gezien kan worden als een belangrijke bijdrage aan de studie van de Nederlandse syntaxis.

De belangrijkste denkbeelden van Ebeling over syntaxis zoals die worden verwoord en uiteengezet in *Semiotaxis* (en die grotendeels al zijn verwoord in “On the semantic structure of the Russian sentence” uit 1954) kunnen als volgt worden samengevat. In navolging van De Saussure stelt Ebeling dat de basis van taal bestaat uit vorm-betekenis-eenheden. Verder maakt hij – zoals veel Europese structuralisten, bijvoorbeeld zijn leermeester Jakobson – een verschil tussen *betekenis* en *interpretatie*. Iedere vorm heeft een betekenis of invariant die deel is van elk gebruik van die vorm. Door invloed van de talige of pragmatische context wordt deze abstracte betekenis geïnterpreteerd (zie bijvoorbeeld Fortuin 2000: 4-52 voor discussie over betekenis versus interpretatie).

Voor Ebeling is syntaxis de leer van de taalkunde die zich bezighoudt met de relaties tussen betekenissen.⁴ Aangezien er een beperkte set syntactische relaties bestaat, is het mogelijk om een verzameling van universeel geldige syntactische relaties te geven. Als voorbeeld daarvan kan de eerder genoemde betekenisanalyse van *red rose* worden gegeven, waarbij Ebeling in 1954 spreekt van *mutual limitation*. In *Semiotaxis* (2006: 38) werkt Ebeling het voorbeeld *grote hond* uit, waarbij volgens Ebeling sprake is van een relatie van ‘convergente limitatie’ tussen *grote* en *hond* en tevens van ‘gerichtheid’. In Ebelings notatie ‘hond – groot’. Zoals eerder opgemerkt gebruikt Ebeling de term ‘convergent’ omdat zowel *grote* als *hond* slaan op eenzelfde entiteit. Verder is er sprake van ‘limitatie’ en ‘gerichtheid’ omdat de verzameling van grote honden een deelverzameling is van die van honden in het algemeen (anders gezegd: je kunt pas bepalen wat groot is relatief ten opzichte van het object waarvoor dat geldt).

Doordat er volgens Ebeling maar een beperkt aantal universele syntactische relaties bestaat, is de theorie ook toepasbaar op andere talen dan alleen de indo-Europese (zie bijvoorbeeld Geerdink 2008 voor een semiotactische beschrijving van de syntaxis van het Japans, en Wiedenhof 1995, 1996, 2004, wiens werk over de syntaxis van het Chinees geïnspireerd en beïnvloed is door de ideeën van Ebeling).

Hoewel de semiotaxis van Ebeling een zeer veelomvattende en elegante theorie is, heeft Ebelings werk relatief weinig navolging gekregen (uitzonderingen zijn onder andere Kortlandt 1980, 1998, 2002, 2008 en de eerder genoemde werken van Geerdink en Wiedenhof, die allen in meer of mindere mate direct reageren op het werk van Ebeling, of – in het geval van Geerdink – werken met het model en notationale systeem van Ebeling). Dit zal ongetwijfeld deels te maken hebben gehad met het technische karakter waar zijn

4 In feite ‘splitst’ Ebeling de syntaxis op in *semiotaxis* en *morfortaxis*, maar de nadruk in *Semiotaxis* ligt op semiotactische verschijnselen. Een voorbeeld van een morfortactisch verschijnsel is ‘syntactisch’ geslacht (zie de bijdrage van Van Helden aan de discussie).

‘natuurlijke’ doelgroep, de functioneel georiënteerde taalkundigen, minder vertrouwd mee waren. Bovendien waren er in de tijd dat Ebelings eerste boek uitkwam verschillende taalkundige onderzoeksprogramma’s ontstaan, in het bijzonder de generatieve grammatica en de formele semantiek, die ieder hun eigen circuit hadden en weinig of geen aandacht besteedden aan ‘ouderwetse’ structuralistische benaderingen van taal. Zo’n vijftig jaar na het verschijnen van de eerste aanzetten van zijn syntactische theorie, en met de publicatie van *Semiotaxis*, blijkt echter dat Ebelings ideeën over syntaxis nog steeds actueel zijn.

Het uitgangspunt van Ebeling dat vorm en betekenis onscheidbaar zijn sluit op veel punten aan bij functionele en cognitieve benaderingen van taal. In zijn specifieke aandacht voor syntaxis zou hij gezien kunnen worden als een voorloper van de constructiegrammatica, die net als Ebeling ook aan grammaticale patronen in principe een betekenis toekent. (Vgl. Verhagen 2003: 202 over Paardekooper; zie ook de bijdrage van Colleman aan deze Discussie.) Bovendien is Ebeling, net als De Saussure voor hem, van mening dat betekenissen niet verwijzen naar al bestaande objecten in de werkelijkheid, maar stelt hij dat iedere taal een eigen, unieke conceptualisatie en categorisatie van de werkelijkheid geeft. Ook op dit punt is er duidelijk verwantschap met recente cognitief-linguïstische beschrijvingen van betekenis.⁵

Toch zijn er ook grote verschillen tussen semiotaxis en de cognitieve linguïstiek. Het duidelijkste voorbeeld daarvan is wel Ebelings gebruik van een formalisme. Dat is niet alleen maar een oppervlakkig verschil. Het hangt samen met Ebelings overtuiging dat betekenissen discreet zijn en als (verzamelingen van) distinctieve kenmerken kunnen worden weergegeven. Complexe betekenissen probeert hij te ontleden in meerdere semantische ‘partikels’, d.w.z. minimale eenheden van betekenis. Zo kunnen in de semantische representatie van *de grote hond* vier semantische partikels worden onderscheiden: ‘groot’, ‘hond’, ‘DEF’, en ‘SING’. Ebeling sluit hier, ook expliciet, aan bij het werk van Wierzbicka (1996), maar veel minder bij de hoofdstroom van de cognitieve linguïstiek die juist aanneemt dat betekenis een prototype-structuur heeft en dat de grenzen ervan per definitie ‘fuzzy’ zijn. Tegenover Ebelings onderzoeksprincipe ‘één vorm – één betekenis’, dus monosemie, is in de cognitieve linguïstiek polysemie welhaast tot het uitgangspunt van semantische analyse verheven.⁶ (Overigens betogen Elffers en Schermer in hun bijdragen aan de Discussie dat Ebeling zelf zijn eigen onderzoeksprincipe niet altijd even consequent hanteert.) Ook het onderscheid tussen betekenis en interpretatie of, algemener, tussen semantiek en pragmatiek wordt door cognitieve linguïsten niet zo strikt gemaakt als hier door Ebeling gebeurt.⁷

5 Zoals eerder gezegd betekent dat echter niet dat referentie geen rol speelt bij Ebeling. Hij werkt dit begrip uit in termen van *passende referent*. De verzameling van de dingen die alle eigenschappen bezitten die voor een gegeven betekenis zijn vastgesteld, noemt Ebeling de passende referenten van die betekenis.

6 Het is interessant dat Ebeling zelf als tegenhanger van *polysemie* nergens de term *monosemie* gebruikt; zie Noordegraaf (2005) over de geschiedenis van de laatste term.

7 Zie bijv. Kirsner (1993) of Fortuin (2000) voor een meer gedetailleerde vergelijking van een structuralistische en een cognitieve opvatting van betekenis. De meest uitgebreide beschrijving van dat verschil is vermoedelijk de (ongepubliceerde) dissertatie van Van der Gucht (2005).

Hoewel Ebeling zichzelf ziet als taalkundige in de traditie van het structuralisme⁸, en in *Syntax and Semantics* bijvoorbeeld stelt dat “language is a system where all elements are interrelated” (Ebeling 1978: 1), gaat zijn streven om te zoeken naar semantische partikels binnen één taal eveneens gepaard met het zoeken naar *universele* semantische partikels. Zo stelt hij bijvoorbeeld over het Nederlandse *heel* dat “[a]angezien echter, voor zover mij bekend, alle talen één of meerdere woorden bezitten die precies uitdrukken wat met ons *heel* de bedoeling is (Frans *très*, Pools *bardzo*, etc.), meen ik me te kunnen beperken tot ‘VERY’” (Ebeling 2006: 49). Op dit punt wijkt Ebeling duidelijk af van structuralistische taalkundigen, en lijkt hij opnieuw raakvlakken te hebben met bijvoorbeeld het werk van Anna Wierzbicka, maar toch ook met de Cognitieve Taalkunde van Langacker. Echter, anders dan bijvoorbeeld de cognitieve taalkunde, doet Ebeling geen claims over de cognitieve status van dergelijke universalia.

De bedoeling van deze Discussie is om het werk van Ebeling de aandacht te geven die het volgens ons verdient. Vijf auteurs hebben op ons verzoek een bijdrage geschreven over verschillende aspecten van *Semiotaxis*. De Discussie wordt afgesloten met een stuk van Ebeling zelf, waarin hij reageert op de commentaren op zijn werk. Hier vatten we de bijdragen kort samen.

Henk Verkuyl gaat in op het gebruik van het formele begrippenapparaat van Ebeling. Zijn hoofdpunt is dat Ebelings benadering in feite vergelijkbaar is met die van de formele semantici, en dat Ebeling zijn voordeel zou kunnen doen met veel zaken die binnen deze theorie zijn ontwikkeld. Uit de reactie van Ebeling valt op te maken dat beiden fundamenteel van mening verschillen over de vraag hoe dat begrippenapparaat eruit zou moeten zien. Waar Verkuyl deel uitmaakt van een traditie die zich vooral baseert op de logica en werkt met functies die waarheidswaarden toekennen, is Ebeling van mening dat waarheidswaarden toegewezen worden op het niveau van de interpretatie of het gebruik, en niet op het niveau van de betekenis.⁹

Els Elffers bespreekt Ebelings analyse van het voltooid deelwoord. Zij deelt het uitgangspunt van één vorm-één betekenis, maar verzet zich tegen een tweetal andere aspecten van *Semiotaxis*. Het eerste aspect betreft het ontleden van betekenissen in kleinere semantische eenheden – semantische partikels. Volgens Elffers heeft Ebeling deze praktijk ontleend aan de generatieve semantiek uit de jaren zeventig, maar dat wordt door Ebeling in zijn reactie met klem ontkend. Elffers is van mening dat het opdelen van de betekenis in meerdere semantische partikels geen recht doet aan het streven om iedere vorm één betekenis te geven. Ebeling wijst er in zijn reactie op dat Elffers geen duidelijk onderscheid maakt tussen betekenis en interpretatie en dat er in taal nu eenmaal ook polysemie bestaat. Volgens Ebeling is het voltooid deelwoord een voorbeeld van zo’n polyseme categorie.

8 In *Semiotaxis* (2006: 13) stelt Ebeling dat hij zichzelf niet meer ziet als structuralist. De reden hiervoor is dat hij de ‘betekenisvrees’ van het Amerikaanse structuralisme afwijst, maar tegelijk van mening is dat de abstracte betekenissen van de Europese structuralisten te globaal zijn om te kunnen voorspellen hoe betekenissen geïnterpreteerd worden. Desondanks is Ebelings theorie duidelijk geworteld in de structuralistische traditie.

9 Ebeling verwijt Verkuyl bovendien dat deze niet ‘het principe van compositionaliteit’ aanvaardt. Verkuyl zal het daar ongetwijfeld niet mee eens zijn aangezien ‘compositionaliteit’ een grote rol speelt in zijn werk vanaf zijn proefschrift, *On the compositional nature of the aspects* (1972). Het voert te ver voor deze inleiding maar het zou interessant zijn na te gaan wat in de verschillende onderzoekstradities heel precies onder ‘compositionaliteit’ wordt verstaan.

Het andere bezwaar dat Elffers noemt, is Ebelings gebruik van symbolen (vgl. ook Duinhoven 2007: 375-376). Hiermee sluit zij zich aan bij andere critici van het gebruik van formele notatie. In een meer algemeen wetenschapsfilosofische zin worden vergelijkbare bezwaren al genoemd door Popper in zijn kritiek op het logisch positivisme van Carnap:

'In view of all this, the idea of a precise language, or of precision in language, seems to be altogether misconceived. (...) What I do suggest is that it is always undesirable to make an effort to increase precision for its own sake – especially linguistic precision – since this usually leads to a loss of clarity, and to a waste of time (...). Every increase in clarity is of intellectual value in itself; an increase in precision of exactness has only pragmatic value as a means to some definite end, where the end is usually an increase in testability or criticizability demanded by the problem situation (...).' (Popper 1977: 24)

Zowel Popper als Elffers en Ebeling benadrukken het pragmatische aspect van de rol van metataal: deze dient er vooral toe om de theorie beter te kunnen toetsen of falsificeren. Waar Elffers van mening is dat formalisatie in de taalkunde de testbaarheid verkleint, vindt Ebeling juist dat formalisatie deze vergroot. Daarnaast lijkt bij Ebeling, als gezegd, het gebruik van een geformaliseerde metataal ook ingegeven te zijn door zijn overtuiging dat de universele begrippen en syntactische relaties die hij beschrijft, discreet zijn.

Ina Schermer bespreekt Ebelings analyse van het lidwoord. Ze betoogt dat Ebeling door het aannemen van een nul-lidwoord bij onder andere lidwoordloze meervouden (*vissen*) en niet-telbare substantieven (*water*) zijn eigen uitgangspunt 'één vorm – één betekenis' onnodig geweld aandoet. Niet alleen zouden we hier immers te maken hebben met een betekenis zonder vorm, maar die betekenis is ook nog eens behoorlijk polyseem. Het probleem ontstaat volgens Schermer doordat Ebeling de betekenis 'onbepaaldheid' exclusief wil koppelen aan de vorm van het onbepaalde lidwoord (*een*). En dat terwijl *vissen* toch even onbepaald lijkt als *een vis*. Schermer wijst op de alternatieve analyse van Mattens (1970), die aanneemt dat substantieven van zichzelf onbepaald zijn – dat geldt dus zowel voor *vis* als voor *vissen* – terwijl het lidwoord *een* geen onbepaaldheid uitdrukt maar alleen een 'singulariserend' effect heeft. In zijn reactie betreurt Ebeling dat hij het werk van Mattens over het hoofd heeft gezien, maar hij kan diens voorstel toch niet overnemen: onbepaaldheid is volgens hem wel degelijk deel van de betekenis van *een*; het is namelijk de distinctieve eigenschap van *een* tegenover *de/het*.

Andries van Helden zet de analyse over geslacht/genus binnen een breder kader en gaat in op de ontwikkeling van Ebelings eigen gedachte- en theorievorming over dit onderwerp. Zijn bijdrage laat duidelijk zien dat Ebelings denken sinds 1978 is geëvolueerd.

Ten slotte behandelt Timothy Colleman de relatie tussen de ideeën van Ebeling over valentie en de ideeën die tegenwoordig in de constructiegrammatica worden ontwikkeld. Zijn voornaamste punt is dat de theorie van Ebeling in grote lijnen compatibel is met ideeën over de ditransitieve constructie zoals die bijv. door Goldberg (1995) worden voorgesteld, maar dat zijn theorie minder ver gaat en getoetst zou moeten worden aan meer data. Blijkens zijn reactie is dat laatste iets waar Ebeling zich volledig in kan vinden.

De bijdragen aan deze Discussie maken duidelijk dat *Semiotaxis* veel belangwekkende kwesties aan de orde stelt, waarover de gedachtewisseling hopelijk in *Nederlandse Taalkunde* en elders zal worden voortgezet.

● Bibliografie

- Duinhoven, A.M. (2007).** Bespreking van Ebeling (2006). *Nederlandse Taalkunde* 12, 372-279.
- Ebeling, C. (1954).** On the semantic structure of the Russian sentence. *Lingua* 4, 207-222.
- Ebeling, C. (1978).** *Syntax and Semantics. A Taxonomic Approach*. Leiden: Brill.
- Ebeling, C. (2006).** *Semiotaxis. Over theoretische en Nederlandse syntaxis*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Fortuin, E. (2000).** *Polysemy or monosemy: Interpretation of the imperative and dative-infinitive construction in Russian*. Dissertatie Institute for Logic, Language and Computation, Amsterdam University. Amsterdam: ILLC Dissertation Series.
- Geerdink-Verkoren, H. (2008).** *A Semiotactic Approach to Modern Japanese*. Dissertatie Universiteit Leiden.
- Goldberg, A. (1995).** *Constructions. A construction grammar approach to argument structure*. Chicago/London: The University of Chicago Press.
- Gucht, F. van der (2005).** *Het 'polysemie-monosemie'-debat: contrastieve analyse van de cognitieve en de structureel-functionele semantiek*. Dissertatie Universiteit Gent.
- Helden, A. van (1993).** *Case and Gender: Concept Formation between Morphology and Syntax* (= Studies in Slavic and General Linguistics, Vols. 20 and 21). Amsterdam/Atlanta, GA: Editions Rodopi.
- Kirsner, R. (1993).** From meaning to message in two theories: Cognitive and Saussurean views of the modern Dutch demonstratives. In: R. Geiger and B. Rudzka-Ostyn (red.) *Conceptualizations and mental processing in language*. Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 80-114.
- Kortlandt, F. (1980).** Temporal gradation and temporal limitation. In: A.A. Barentsen, B.M. Groen, R. Sprenger (red.), *Studies in Slavic and general linguistics*. Volume 1, 237-246.
- Kortlandt, F. (1998).** Syntax and semantics in the history of Chinese. *The Journal of Intercultural Studies* 25, 167-176.
- Kortlandt, F. (2002).** *Japanese WA, MO, GA, WO, NA, NO*. www.kortlandt.nl/publications/art191e.pdf
- Kortlandt, F. (2008).** Russian syntax and semantics. *Russian Linguistics* 32, 115-123.
- Mattens, W.H.M. (1970).** *De indifferentialis. Een onderzoek naar het anumerieke gebruik van het substantief in het algemeen bruikbaar Nederlands*. Assen.
- Noordegraaf, J. (2005).** Over monosemie: Bally, Humboldt, Hemsterhuis. In: J. Noordegraaf, *Een kwestie van tijd. Vakhistorische studies*. Münster: Nodus Publikationen, 134-147.

- Popper, K. (1977).** *Unended quest. An intellectual Autobiography*. London: Fontana.
- Verhagen, A. (2003).** Constructiegrammatica en 'usage based' taalkunde. *Nederlandse Taalkunde* 10, 197-222.
- Verkuyl, H. (1972).** *On the compositional nature of the aspects*. Dordrecht: Reidel.
- Wiedenhof, J. (1995).** *Meaning and syntax in spoken Mandarin*. Leiden: CNWS.
- Wiedenhof, J. (1996).** Nexus and the birth of syntax. *Acta Linguistica Hafniensia* 28, 139-150.
- Wiedenhof, J. (2004).** *Grammatica van het Mandarijn*. Amsterdam: Bulaaq.
- Wierzbicka, A. (1996).** *Semantics. Primes and universals*. Oxford/New York: Oxford University Press.